

Un critic literar exigent și liber

L-am cunoscut pe Nicolae Oprea în urmă cu trei decenii, prin intermediul poetului Miron Cordun. Eram, la Pitești, într-un bar din centrul orașului, împreună cu un alt poet (Mircea Benn) și cu Miron, care ne-a dat numărul de telefon – de la serviciu – al lui Oprea. Benn l-a sunat de la un telefon public din apropierea aceluși bar și, peste zece minute, eram toți patru la aceeași masă, iar Miron Cordun l-a prezentat scurt pe Nicolae Oprea: „Un critic literar născut și nu făcut!”. Au trecut de atunci treizeci de ani.

Nu știu cu exactitate când a luat Nicolae Oprea decizia de a deveni critic literar. Probabil că respectiva hotărâre a început să prindă contur încă din primii ani de studenție, când locuia, cu statutul de chiriaș, în casa lui Ion Pop și când a început să publice cronici literare în revista „Echinoc”, alături de congenerii săi clujeni, între care Al. Cistelean, Virgil Podoabă și Al.Th. Ionescu...

După ieșirea de pe orbita revistei „Echinoc”, Nicolae Oprea a susținut ani de zile cronică literară în revistele piteștene „Argeș” și „Calende” și a colaborat la mai multe reviste literare din țară. Între colaborările de lungă durată trebuie amintite cele de la „Viața Românească”, „Familia” și, apoi, mult mai târziu, cele de la „Ziua literară” – cea mai citită revistă literară din „epocă” și care era realizată cu „trup și suflet” de poetul Marian Drăghici.

Nicolae Oprea a debutat editorial abia în 1993, cu *Provincii imaginare*, după circa douăzeci de ani de activitate literară concretizată în zeci și zeci de texte critice, în majoritate, cronici literare. Cronicile sale – multe dintre ele adunate în volumul *Timpul lecturii* (Editura Dacia, 2002) – fac dovada unui spirit critic echilibrat și liber, în sensul că nu-l interesează politicile culturale ostentative ale anumitor grupuri literare și nu se cantonează în nici una dintre dogmele promovate de feluritele orientări aflate în vogă ale criticii, fiind interesat în special de „durabilitatea” opiniilor și a unghiurilor sale de abordare estetică și, respectiv, de limpezimea și precizia ideatică a propriului discurs.

Deși nu-și propune să fie un „stilist”, scriitura sa are – și a avut dintotdeauna – o suflare specială, în ceea ce privește argumentația critică, și o serie largă de proprietăți care evidențiază o remarcabilă disponibilitate analitică, atât în domeniul comentariului de poezie, cât și în acelea ale aplicației pentru proză și critica literară.

Sobru, dar fără să fie arid, Nicolae Oprea – ale cărui preferințe se îndreaptă spre claritatea sentințelor critice și spre reliefa obiectivității critice – nu s-a lăsat decât arareori ispitit de „plasticizarea” formulărilor. Această ispită era activă într-o etapă pe care criticul a depășit-o de mult. De pildă, într-o cronică din 1983 dedicată culegerii foiletonice *Între critici* (Editura Dacia, 1983) semnată de Gheorghe Grigurcu se află această comparație: „Criticul este asemeni unui constructor temerar care înalță zgârâie-nori nemaivăzuți de pe terasa cărora urmează să evalueze judicios ponderea materialelor utilizate, cu interstițiile și armătura lor cu tot. Deocamdată, el se află încă în faza etajării meticuloase, cum o arată și recenta culegere foiletonică” (*Timpul lecturii*, p. 215). Din aceeași etapă face parte și această frumoasă schiță de portret: „Eugen Simion se revelează în această carte și altfel de cum îl știam. Capabil să-și însușească unghiul de vedere al autorului, să-i întindă mâna amical

pe deasupra textului, ba chiar să-i preia și să-i accepte impreciziunea limbajului dintr-o dispoziție realmente ludică. Fără, însă, a se identifica în text, căci punctând insidios diferențele structurale, fisurile imperceptibile se lărgesc progresiv către punctul de coliziune dintre două conștiințe ce vin din și înspre corporalitatea aceluiași text” (idem, p. 222).

În ipostaza de eseist, Nicolae Oprea se desparte, atât cât este necesar, de rigorile cronicii literare, în favoarea unei priviri critice perspective asupra operelor examinate și a unei lecturi interpretative. Din acest unghi, criticul descoperă și cercetează etape în desfășurarea cronologică și valorică a operei, motive, tipare stilistice și, acolo unde se cere, și clișeele care sabotează din interior opera.

Unei asemenea priviri, care evaluează cu precizie locul valoric al fiecărei cărți în etapa din care face parte și, totodată, în ansamblul operei care o înglobează, nu-i scapă nici aspectul motivațiilor și aspirațiilor semantice și nici climatul modelator în care au apărut cărțile sau în care s-a constituit fiecare dintre secvențele de bază ale operei radiografiate.

Scopul lecturilor realizate de eseistul Nicolae Oprea este acela de a pune cercetarea progresiei cronologice a operei în slujba descoperirii imaginii ei interioare. O astfel de abordare presupune atât știința adecvării sistemului de lectură la realitatea eterogenă a unei opere, în ansamblul ei, cât și capacitatea de a evita criticii lui Nicolae Oprea ține de faptul că ideile, temele și toate celelalte aspecte marcante ale operelor supuse analizei beneficiază de o subtilă glisare a preocupării criticului de a evidenția „istoricitatea creației” către explorarea conținutului ei. În același timp, întregul demers eseistic permite sesizarea existenței unei opțiuni metodologice, a unui sistem de lectură. În ce ar consta – în linii mari și dincolo de elementele deja menționate – particularitatea acestui sistem? În prim-planul răspunsului se află acuitatea observației critice, ce se asociază cu talentul de a sesiza rapid factorii de bază ai operei și, totodată, detaliile ei semnificative, exactitatea profesională în ceea ce privește localizarea centrului estetic al textelor abordate de dexteritatea dovedită mereu în urmărirea continuului unui aspect în toate fazele, de la punctul de pornire la modificările aduse de evoluția sa, și de la relația mutuală dintre părțile operei la unitatea acesteia.

În interviurile – constituite sub semnul coabitării criticii cu istoria literară „într-o formulă energică și cât mai profitabilă” – aria de investigație se lărgeste spre a cuprinde atât raportul dintre autor și operă, cât și pe acela dintre autor și istorie (contextul istoric), sau cel dintre autor și propria-i biografie. Observațiile de mai sus se întemeiază pe textele din volumul cu o structură mixtă: *Opera și autorul*, (Editura Paralela 45, 2001).

Radiografia operelor care fac obiectul respectivei cărți este complinită de interviurile cu autorii cărților comentate: Iată și titlurile interviurilor: „A supraviețui în spirit (Cezar Baltag)”, „Am senzația că asistăm la începutul unei ofensive împotriva intelectualilor (Florin Mugur)”, „Fac cosecvent politica scrierilor mele egoiste și inactuale (Mircea Horia Simionescu)”, „Cetățenia română nu mi-a fost restituită nici azi (Dumitru Țepeneag)”, „Îmi reproșez că am trăit prea defensiv (Octavian Paler)”, „Trăiesc între două lumi

(Mircea Zăciu)”, „Normal n-a mai fost nimic în România anilor 1945-1989 (Cornel Regman)”, „Echinoc – o pedagogie a solidarității intelectuale (Ion Pop)”.

În ceea ce privește comentariul critic trebuie remarcată, în primul rând, elasticitatea criticului care „oficiază” cu aceeași relevanță și siguranță în fiecare dintre planurile acestei cărți – cel al poeziei („Cezar Baltag sau Ultimul Orfeu”, „Un poet livresc și melancolic: Florin Mugur”, „Eseu despre poezia lui Ion Pop”), cel al prozei („Ingeniosul prozator: Mircea Horia Simionescu”, „Proza eseistică a lui Octavian Paler”, „Dumitru Țepeneag și literatura onirică”) și cel al așa numitei „critici a criticii”, în care sunt comentați, din unghiuri inedite criticii literari Mircea Zăciu („Mircea Zăciu între critică și ispita creației”), Cornel Regman („Cornel Regman și ultimele explorări”) și Ion Pop („De la poezie la eseul monografic: Ion Pop”).

În pofida paralelismului lor, critica propriu-zisă și interviurile – care, pe lângă informații inedite, aduc, acolo unde este cazul, felurite corecții istorico-literare – aspiră să devină convergente. Respectiva aspirație este legitimată de sensul întrebărilor menite să aducă în lumină anii formării artistice a intervievatului și să reconstituie, prin mărturiile, precizările și punctele de vedere ale autorilor, evoluția acestora.

Un loc aparte în opera lui Nicolae Oprea îl au amplele studii dedicate poeziei lui Alexandru Macedonski, operei lui I.D. Sârbu și prozei lui Vasile Voiculescu. Nicolae Oprea a realizat cea mai amplă și cea mai semnificativă cercetare, din perspectiva *magicului*, a nuvelor lui Voiculescu. Enumerarea câtorva dintre titlurile unor subcapitole („Personajul magician și societatea antimagică”, „Magicianul atipic”, „Magicianul lycantropic”, „Vrăjitoarea”, „Transferul magic de sorginte totemică”, „Totemul pescarului”) și ale celor patru secvențe din care este alcătuit acest studiu („Arhitate și magism”, „Vânătoarea magică”, „Iubirea magică” și „Pescuitul magic”) oferă o imagine, ce poate stârni curiozitatea, a aspectelor vizate de cercetarea lui Nicolae Oprea. Autorul a luat ca punct de plecare – un punct de plecare polemic – faptul că „majoritatea interpretărilor prozei voiculesciene o plasează rapid în cadrul literaturii fantastice și o consideră produsul/reflexul unei gândiri mitico-magice; o formulă generalizatoare, non-particulară” (*Magicul în proza lui Vasile Voiculescu*, p.10).

O altă carte reprezentativă – *Sinteze critice* (Editura Paralela 45, 2008) – este alcătuită din eseuri, cronici literare și din fișele de dicționar valorificate în cele mai importante dicționare apărute după 1990. Observator atent și foarte exigent al fenomenului literar contemporan, al poeziei, al prozei și al criticii literare, universitarul Nicolae Oprea, posesorul unei scriituri alerte, adesea incisive și care atrage, între altele, prin fluența comentariului și prin rigoarea observațiilor estetice, este unul dintre cei mai prestigioși critici literari de astăzi și care se gândește, probabil, la scrierea unei istorii a literaturii române postbelice.

Mă bucură faptul că argintiul an, cel de al 65-lea, îl găsește pe Nicolae Oprea în plină forță creatoare, adică la fel de tânăr cum era în urmă cu treizeci de ani.

La mulți ani, prietene pururea tânăr!

Sobru, dar fără să fie arid, Nicolae Oprea – ale cărui preferințe se îndreaptă spre claritatea sentințelor critice și spre reliefa obiectivității critice – nu s-a lăsat decât arareori ispitit de „plasticizarea” formulărilor. Această ispită era activă într-o etapă pe care criticul a depășit-o de mult

Mihai Barbu

Câteva rânduri fierbinți, la început de iulie

Despre criticul multivalent. La aniversară

Deschizător de drumuri în redescoperire a postumă a scriitorului petrilean ("Ion D. Sîrbu și timpul romanului") criticul Nicolae Oprea, dincolo de Sinteze-le sale critice, ne-a redat un Macedonski nou și neașteptat, văzut ca un poet trivalent.

Criticul Nicolae Oprea împlinește, pe 3 iulie, o vârstă pe care vesticii o socotesc a fi vârsta Seniorului. În acele părți de lume, în mijloacele de transport în comun se cuvine ca Seniorului să i se cedeze locul pe scaunele din față iar, pentru proiectatele sale vacanțe, același Senior beneficiază, după o viață de muncă închinată Cetății, de reduceri semnificative. Dar scriitorul Nicolae Oprea nu merge, de obicei, nici cu autobuzul (din rațiuni ce țin de trepidanta sa viață împărțită între catedră, revistă, masa de scris, doctorate, examene, Uniune și studentele moldovence de la masterat care nu "dovedesc" a scrie după cum le vorbește profesorul) iar atunci când vizitează Grecia, destinația sa preferată de vacanță, nu apelează la agenții turistice. Asta pentru motivul binecuvântat că omului îi place să vadă lumea cu toată familia, pe cont propriu și cu mașina personală. Doar în acest fel a reușit, sub influența mării (de un un albastru nefiresc) și al soarelui (ce hrănește, cu lumina sudului, laurul ca să-nflorească iar umăslinul & smochinul ca să rodească), să debuteze și ca un poet târziu al Insulelor paradisiace. Dincolo de pasiunea noastră comună pentru Grecia, ca destinație ideală de vacanță și de patrie a democrației și artei, de Nicolae Oprea mă leagă cel puțin încă două iubiri comune: scriitorul Ion D. Sîrbu și atracția magnetică față de un Genopolis, ca loc magic unde, vorba poetului Ion Barbu, "castelul tău de gheață l-am cunoscut, gândire". Deschizător de drumuri în redescoperirea postumă a scriitorului petrilean ("Ion D. Sîrbu și timpul romanului") criticul Nicolae Oprea, dincolo de *Sinteze-le sale critice*, ne-a redat un Macedonski nou și neașteptat, văzut ca un poet trivalent. Opțiunea sa de a aduce la lumină strălucirile (ignorante până la el) de pietre prețioase ale unui mare poet (relativ) nefrecventat relevă generozitatea demersului critic al profesorului piteștean. E un adevăr verificat că onor criticii scriu cel mai bine și mai exact despre scriitorii care au fost. Dacă ar fi fost contemporan cu Macedonski sunt sigur că pe adresa criticului Nicolae Oprea ar fi putut sosi, în orice moment, următoarea scrisoare-dedicație din

partea maestrului recunoscător: "Prin trecutul dv. artistic ați ilustrat în țară și străinătate numele de român și prin interpretarea rolului din urmă ați ținut o sală întreagă, compusă din tot ce e inteligentă, sub palpitul celei mai colosale emoțiuni. Interpretarea, gesturile și atitudinea dumitale au făcut în sală impresiunea pe care o face vântul arzător al deșertului, simunul, care trece, furtunos și arzător, oprind plămâni și făcându-i abia să respire. Auditoriul întreg era sub impresia aceluși suflu." Sigur, că Macedonski a fost un maestru generos cu oamenii, puțini, pe care i-a simțit alături. Cu alții, care i-au stat împotriva, s-a luptat de multe ori, pe timp îndelungat dar fără niciun succes notabil. Macedonski a vrut să fie pe lângă un mare poet și un autor dramatic de același calibru. Omului îi plăcea să joace teatru în viața de toate zilele dar se înșela în privința calităților sale de a scrie lucrări dramatice la același nivel estetic cu poezia sa. Încercările sale de a intra în lumea teatrală, direct pe scena Naționalului, s-au lovit de diverse cabale puse la cale de oamenii importanți ai vremii sale. Unele erau închipuite, alte refuzuri s-au dovedit a fi justificate. Pe 15 martie 1881, "Literatorul" anunță că "*Romeo și Julieta*, tragedie în 5 acte și în versuri de Shakespeare, prelucrată după textul englez, după versiunea franceză și după textul italianesc întocmit într-adins pentru scenă de d. Ernesto Rossi. Această prelucrare formează, pentru moment, ocupațiunea favorită a dlui Macedonski. Nota redacțiunii". Nicolae Oprea nu a urmărit, în mod vădit, această trivalență bizară (de struțo-cămilă shakespeariană, adaptată pe filieră franceză după un model Italian) pusă la cale pentru a-l reda pe bardul englez publicului românesc din secolul al XIX-lea. Traducerea a fost prezentată "D-sale d-lui director general al Teatrelor, dl. Ion Ghica" fără niciun succes. Motivul? Tocmai în acea perioadă Dimitrie Ghica, fiul lui Ion Ghica, era pe punctul de a termina propria sa traducere, o lucrare "concurrentă" sprijinită de însuși Vasile Alecsandri. Macedonski consideră traducerea concurrentă drept "o răpciugă ce încă are nevoie

de corecturi." După 17 ani, poetul nu se lasă și, pe 2 octombrie 1898, lansează o nouă cerere prin care solicita introducerea în repertoriu a traducerii sale. Alexandru Macedonski care stătea, pe atunci, în București, pe str. Frumoasă nr.42, primește un alt răspuns negativ și lapidar: "Am onoarea de a vă răspunde că piesa nu se poate reprezenta în stagiunea actuală". În anul următor, pe 26 august 1899, îi scrie din nou lui C. Nottara "să se limpezească situațiunea cu *Romeo*, primit de 18 ani și nereprezentat". Iată că a trebuit să treacă mai bine de un secol (și vreo câteva decenii) pentru ca lui Alexandru Macedonski să i se limpezească situațiunea trivalenței sale. Nicolae Oprea i-a analizat poezia și ne-a convins, pe deplin, de adevărul formulării din titlu. În încheiere, îl vom invoca pe acel nenorocos *Romeo macedonskian* care într-o noapte, pe o stradă din Mantova, vorbește despre un prezent continuu și un viitor apropiat: "De trebuie pe visuri să punem o credință,/ De poate adevărul în somn să ia ființă,/ Atunci fără-ndoială că-n timp apropiat, /Să aflu știri voioase îmi este rezervat". Una dintre ele e și apariția acestui volum omagial scris, în condiții conspirative, de o mână de prieteni, toți unul și unul, pentru sărbătoritul nostru comun. "Să sper, îmi zice natura întreagă. Dar de ce să-ntârzieze atâta Baltazar?" se întrebă, nedumerit, *Romeo*. Cine e Baltazar? Un fel de Godot care ar trebui să vină cât mai târziu posibil sau, de e cu putință, să nu mai vină niciodată. În piesa lui Shakespeare, el e omul care aduce veștile rele. Ar fi minunat dacă, în privința știrilor, Baltazar ar deveni acel poștaș trivalent ce ne-ar răsfăța cu știri minunate, bune și foarte bune. În acest sens ar trebui să vorbim, neaparat, cu Nicolae Oprea. Știe el cum să-l ia...

Post Scriptum Fară aceste rânduri, adunate sub semnătură, textul de mai sus are fix 1001 cuvinte. E un omagiu adus poetului atât de drag lui Nicolae Oprea care, ca orice poet care se respectă, era un îndrăgostit iremediabil de poveștile orientale...

Ioan Lascu

PERMANENȚA SPIRITULUI CRITIC

Aflasem, dar nu prea multe lucruri, despre Nicolae Oprea chiar din zorii anilor 1990. Și fiindcă timpul, cum știam eu de la un mare pictor, este un fluviu fără țărături, pe valurile lui, Nicolae Oprea s-a apropiat din ce în ce mai mult de mine, de privirea și de inima mea. Pe la începutul lui 1994 l-am întâlnit „pe viu”: era deja criticul cu nume, Nicolae Oprea. L-am cunoscut – întâmplarea a făcut așa – chiar pe plaiurile mele natale, la Petroșani. Fuseserăm acolo invitați de incurabilul în entuziasm, Marian Boboc, poet și ziarist, sufletul organizatoric al unui insolit festival literar, *Aici ne sunt vișătorii*. La același festival am făcut cunoștință și cu Mircea Bârsilă, Aurel Pantea, Bedros Horasangian, Liviu Antonesei, Daniel Corbu, Vasile Gogea, Adrian Suciu. Era o companie aleasă pe sprânceană, originală, era un nou val de noncoformiști. În zilele festivalului aveau loc manifestări, una după alta. Nicolae Oprea și-a lansat, cred că atunci, una din primele sale cărți de critică, nu mai știu precis care, dar dacă mă apuc să caut informația exactă, fără îndoială că o voi găsi. Nu intenționez să compun însă un documentar, vreau doar să-l așez în fața dumneavoastră și a mea pe Nicolae Oprea, așa cum îl simt eu în partea afectivă a ființei mele: o prezență consistentă, caldă dar și exigentă, durabilă. Îmi aduc aminte că tot atunci, în februarie 1994, am lansat și eu, la Galeriile de artă „Cameleonul” ale fraților Ion și Mihai Barbu, primul meu volum de autor – *Contrar*

așteptărilor – dăruindu-l cu bucurie și viitorilor mei statornici prieteni piteșteni, Nicolae Oprea și Mircea Bârsilă. Ori de câte ori se întoarce în mintea mea acel episod, pentru mine auroral, îl însoțesc și cu chipuri ale acelei companii selecte între care Nicolae Oprea este, poate, cel dintâi, mai prezent, mai pregnant.

O vreme nu ne-am mai întâlnit, dar auzul mi-a rămas treaz pentru a afla ce isprăvi literare s-au mai adunat în dreptul lui Nicolae Oprea, Mircea Bârsilă, Bedros Horasangian, Aurel Pantea, Daniel Corbu, Marian Boboc, în dreptul celorlalți scriitori întâlniți în acea îndepărtată lună a lui făurar, la Petroșani. Am aflat, nu fără bucurie, că Nicolae Oprea începuse să studieze temeinic opera unei personalități care mi-a deschis și mie o nouă perspectivă asupra literaturii și a existenței de scriitor în regim de urmărire și de cenzură comunistă: Ion D. Sîrbu. Era la sfârșitul mileniului doi, 1999-2000, când Nicolae Oprea își pregătea și susținea, cu acel amplu studiu, doctoratul în Clujul studenției sale, sub îndrumarea profesorului Ion Vartic. Teza de doctorat a devenit o lucrare critică de referință în bibliografia dedicată postum lui Ion D. Sîrbu. Ea a fost de curând reeditată, mai înainte de o apariție așteptată, știut fiind că Nicolae Oprea revenise prin rigoare la cercetarea operei lui Ion D. Sîrbu, citind și scriind cu acribie critică despre toate cărțile referitoare la acesta, inclusiv despre primul meu volum din 1999. *Ion D. Sîrbu – revanșa*

postumă, serial istoric-critic publicat în revista *Ramuri* – va reprezenta așadar în curând al doilea volum despre Ion D. Sîrbu, semnat de Nicolae Oprea.

L-am revăzut apoi pe Nicolae Oprea de mai multe ori, începând din vara anului 2009. Atunci mi-a făcut onoarea să răspundă la invitația de a lua parte, împreună cu alt prieten de inimă, tot argeșean, Dumitru Augustin Doman, la prima ediție a Colocviului Național „Ion D. Sîrbu”, organizată la Craiova. La fel și în 2010 și tot așa în 2014, la Petrila, cunoscutul *axis mundi* al lui Ion D. Sîrbu. De fiecare dată a ieșit în evidență acuratețea demersurilor critice, scrupulozitatea cercetărilor, pasiunea și competențele istoricului literar, preocuparea constantă pentru inedit: nimic din ce publică Nicolae Oprea nu este banal, superfluu ori plicticos. Ținuta științifică, stilul elegant, pertinența comentariilor critice, atenția neslăbită pentru relevanța detaliilor de istorie literară îl caracterizează, în opinia mea, cel mai bine.

Peste puține săptămâni profesorul universitar și criticul literar Nicolae Oprea va împlini 65 de ani, iar mie nu-mi vine să cred! Totuși: *o tempora o mores*. Însă timpul, cum îmi sugerează acel mare pictor, este un fluviu fără țărături. Tot astfel amintirile, bunele sentimente și, de ce nu?, grațitudinea mea pentru dascălul, scriitorul și omul Nicolae Oprea.

aniversare

MĂ CAUT

În hrube. Pe stânci. În ruine. În răspântii. Sub maluri surpate. Pe piscuri. În vaduri. În râpe. În albi de râuri. În poiene cu iele. În nori. În stele. În găuri negre de galaxii. În polii pământului. În miezul lui. În oameni. În fapturi. În mine. Unde, Doamne, sunt? Doamne, Tu unde ești?...

Credința. Biserica. Interzise de educație comunistă. Dacă intri într-o crâșmă, ai șansa să scapi cu o săpuneală. Dacă treci pragul unei Biserici, te-ai ras.

Mănăstire. Lăcaș de pomenire. Rezidită. Tencuită. „Noua meșteri mari, / Calfe și zidari...”

Hramul „Sfinții Împărați”. Pisanie. Anul 7500 de la Facerea Lumii. Radu paharnic. Stroe, stolnic. Domnita Ralu. Doamna Chiajna. Petre Șchiopul. „Nouă meșteri mari...” Pârnu Mutu. Catapeteasma. Strana. Ușile Împărătești. Sfântul Gheorghe ucide balaurul.

Lume-lume. Turme. Frunze în iarbă.

Gângăni. Gâze. Furnici. Omizi. Lăcuste. Râme. Viermii pământului. Târătoare fără picioare. Nezburătoare. Animale. Oameni. Târâș. Grăpiș. În patru labe. Pe coate și genunchi. Pe brânci. Gâfăie. Asudă. Scrașnesc. Tușesc. Pe pante. Pe pietriș. Prin mărciniș.

Episcopul. Preasfințitul. Sobor de preoți. El, deasupra tuturor. Odăjdii cu fir de aur. Mitra episcopală. Cârja argintată. Pe piept, în lăntișoare, trei medalioane cu simboluri creștine. Cruci pe umeri. Pe mâneci. Pe pulpane. Pe poale. Mai mare decât el în țară, Patriarhul. Unicul. Capul Bisericii. Înconjurat de cete. Vicari. Consilieri. În cercuri mai de jos, mitropoliți, arhiepiscopi, stareți, protopopi, preoți. Azi, Patriarhul lipsește de la ceremonie. Treburi importante la Palat.

Ierarhia de partid. Diferențele unde sunt? Secretarul general al Comitetului Central. Primul Secretar al orașului. Secretarul Comunei. Secretarul de Organizație. Și mai

sunt activiștii. Guvernele. Departamentele. Comitetele. Colectivele.

Urcă pe coasta muntelui credincioșii. Cocârjați. Semne de întrebare pe picioare. Marea chemare.

Vin postomol din toate zările. Pe toate drumurile. Pe toate potecile. Prin păduri. Prin poiene. Prin vaduri. Pe maluri. Pe sub copaci. Pe dealuri. Pe creste de munte. Tineri. Bătrâni. Femei cu copii în brațe. Cu copii în pânțele. Cu copii nenăscuți. Cu sugari.

Ciungi. Ologi. Orbi. Muți. Surzi. Murmur de rugăciuni. Ploaie. Zloata. Vânt în oase...

Defilare. Pe strada Mare. Flori. Muzici. Elevi. Studenți. Muncitori. Steaguri. Portrete. Lozinci. „Proletari din toate țările, uniți-vă!” Armata. Soldați livrați în pachete. Pas de defilare. Tunuri. Tancuri. Amfibii. „Pentru onor, spre dreapta!” Acolo e primul secretar al Comitetului Central...

Altarul. Episcopul. Soborul. Catapeteasma. Ușile Împărătești. Sfinții pe pereți. Capete plecate. Spinări încovoiate. Trece Prea Sfințitul. Trupuri întinse pe lespezi. Pășește Sfântul peste ele. Capete ridicate. Ca din coșuri de nuiel. Îi sărută picioarele. Episcopul binecuvântează. Salomeea dansează cu capul Sfântului Ioan pe tavă...

Moaștele pe scară. Nici nu urcă, nici nu coboară. O mână uscată într-o mânășă de argint. Caseta de lemn sculptat. Miroase de la distanță. Sfântul Izvorător de Mir.

„Tătuca Stalin veghează la KREMLIN.”

Șiruri – șiruri urcă panta. Se închină. Sărută racla. Smeriți. Pocăiți. Vindecați.

Baionete în soare. Revoluția Mondială. Pas de defilare. Icoane. Sfinți Zugrăviți. Candelabre. Lumânări. Candelabre. Cădelnițe. Cruci. Episcopul. Odăjdiile. Mitra. CÂRJA.

Corul. Recviemul. Clopote. Toaca. „Să nu-ți faci ție chip cioplit!”

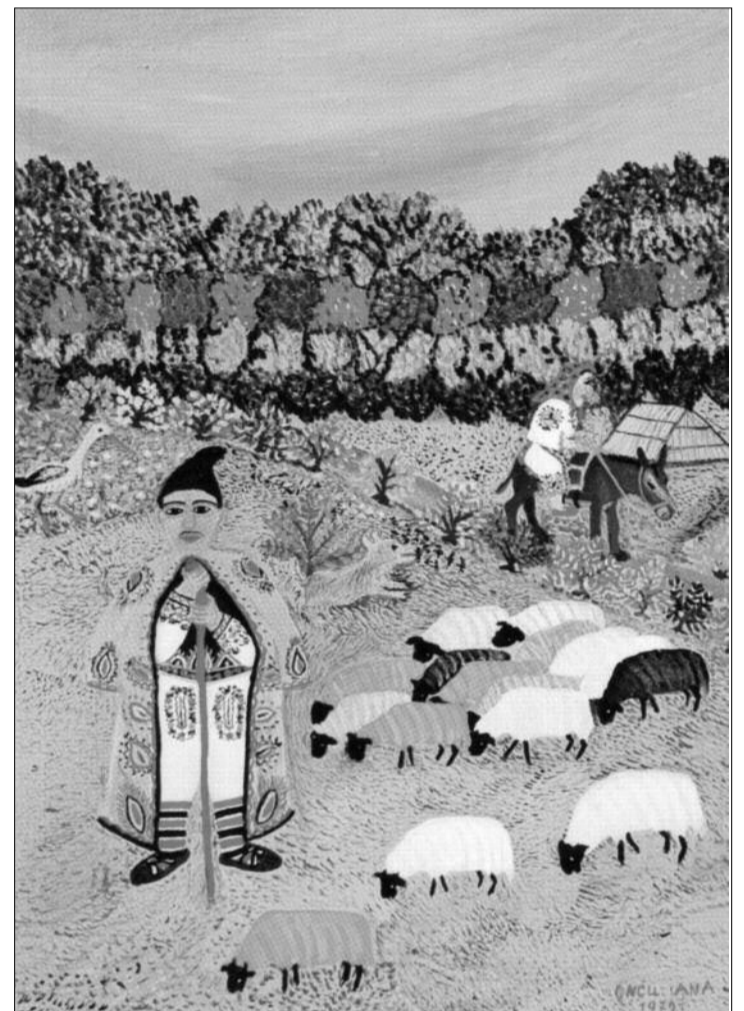
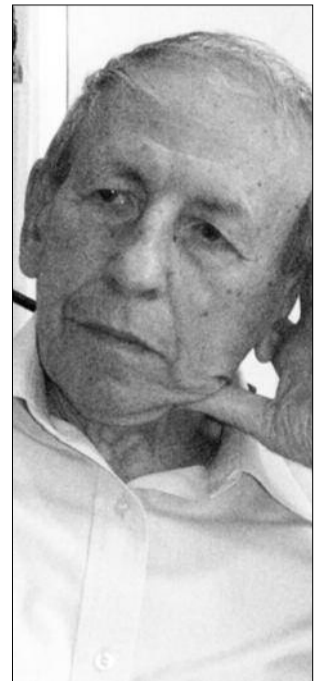
„STALIN, STALIN, STALIN!...”

Orbii. Ologii. Turmele. Târătoarele pământului. Gâzele. Larvele. Crucile. Mătâniile. Îngenunchierile. Sărutările pe pereți... Mirul. Binecuvântarea...

Baionetele. Puștile. Tunurile. Tancurile. „Religia, opiul popoarelor...” „Să nu ai alt Dumnezeu în afara de mine!” Răstignirea lui Cristos!... Iezerul de Foc!... Potopul lui Noe!... Ispitirea de pe streășina Templului din Ierusalim! Talpa Iadului. Paradisul etern.

„O stafie umblă prin Europa!” „Omul, cel mai prețios capital!” „Omul, fiul lui Dumnezeu!”

MĂ CAUT!...

CU SÂNII CHARLOTTEI
ÎN VÎRFUL SULIȚELOR

Marea Revoluție Franceză. Filă cu filă. Rând cu rând. Cuvânt cu cuvânt. Niciodată nu am trăit o lectură așa de intens

Stau întins în pat. Sunt Marat.

Tot trupul o rană. Iritată. Crăpată. Purulentă. Mă mănâncă. Mă ustură. Mă arde. Cada, un sicriu. În care putrezesc de viu. Dar mai am o treabă. Să curăț lumea de păcate. S-o purific. Unii îmi spun Antehristul din baie. Nu-mi pasă. Eu sunt misionarul. Fulgerul lui Dumnezeu. Tunetul și trăsnetul. Arma mea, pana. Îmi sunt smulse articolele din mână. Intră fierbinți în gazetă. Procurorul felinarelor. La spânzurătoare cu toți dușmanii. La ghilotină. N-am prieteni. N-am milă. N-am cruțare. N-am iertare. M-aș urca chiar pe mine pe eșafod. Aș porunci călăului să-mi arunce capul în coșul cu rumeguș dacă aș descoperi în mintea mea măcar un grăunte de contrarevoluționar.

Nobilă. Tânără. Seducătoare. Câți conți și prinți nu i-ar cădea la picioare. Nu și-ar da viața pentru ea. De câte ori nu s-a și întâmplat? Se furișează la mine în baie. Nu-i fac loc în cadă. N-am timp de dragoste. Eu sunt logodit cu Revoluția. Sunt gata să mor pentru ea. Săucid. În articolul pe care-l

scriu, înăbușit de aburi, tocmai întocmesc lista celor care să fie condamnați.

Pumnalul fulgeră în mâna ei. „Roagă-te! Ți-a sosit ceasul! Abjură!” „Nu regret nimic! Și o voi lua de fiecare dată de la început!”

În inimă! Până la prăsele! Ultima respirație în apa înroșită de sânge. Revoluția cere jertfe. Soldații defilează pe străzile Parisului cu sâni frumoși ai Charlottei Cordey în vârful sulițelor. Fiecare ne-am sacrificat pentru o cauză. Lumea e o junglă...

Danton. Uriașul Revoluției. Îmi plac vinul și femeile. Port corset. Sunt jovial. Momentul meu. Revoluția-i în mână mea. Îl condamn pe regele „cu creier de capră.” Sunt sadic. Nu este împușcat în sobă fără știrea mea Delfinul. Zgudui Opoziția. Îi trimit la ghilotina pe Girondini. Dar clocoțeste prea multă viață în mine. Mă satur de sânge. Nu mai pot să suport mirosul de moarte. Promovez indulgența. Asta mă costă. Seamănă a înțelegere cu dușmanii. Sunt numit trădător. Căruța condamnaților. Grefa. Încerc o înțelegere cu călăul. Îi dau ceasul meu, pe care reușisem să-l ascund la percheziție, cu rugămintea să-mi potrivească cuțitul Ghilotinei între vertebre. Și încă ceva: „Samson, înainte să-mi arunci

capul retezat în coșul de gunoi, să-l ridici și să-l arăți mulțimi! Să mă țină minte! Merită!”

Da. Un rol care-mi place. Și mi se potrivește. Și aș vrea să-l joc. Și aș dori o revoluție pe măsură! Unde s-o găsească? ...

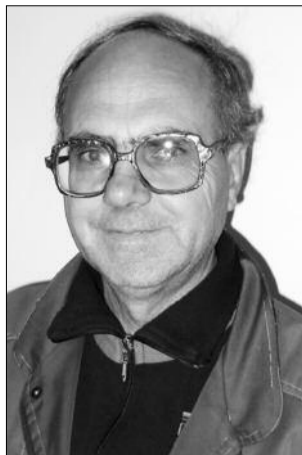
Robespierre. Intransigentul. Incurptibilul. Exigentul. Cel mai cinstit lider din câți au avut Revoluția Franceză. Dar nu a putut să reziste. Tovarășii de drum nu au putut să-i suporte superioritatea. Venal. Coruptibil. Cu sete de putere. De măreție. De îmbogățire. Au pregătit complotul. Mașina Infernală la care se gândise să renunțe i-a aruncat de pe umeri capul. Cel mai strălucit cap al Revoluției! Capitol în istoria Revoluției care s-a încheiat o dată cu el.

Mă trezesc cutremurat, zguduit de friguri, lac de sudoare, dintr-un vis în care n-am dormit. Tremur sub pătură. Am de ales. De partea cui? A Revoluției? Dar care? Asta?

Dați-mi o Revoluție să mor pentru ea! Dați-mi Bastilia! Palatul de iarnă din Petrograd! Anul 1907! Ceva care să zguduie lumea!...

**Dați-mi
o Revoluție
să mor
pentru ea!**

proza

În viziunea savaryană, moartea (pusă în temă în volumul Moartea-pasiune, 2005) “acționează/în totdeauna/cu sânge rece”, “își lichidează/și asociații”, “este/sfârșitul/tuturor/complexelor”, “este un timp/care trece/într-altul”, e “gratuită”, “nu se discută”, “este/scoala/singurătății”, “îl pune/pe fiecare/la/locul lui”, nu cunoaște criza, nu are nimic de confesat, “nu are/nevoie” de viză”, “nu are nimic/împotriva eutanasiei”, “nu aparține/nimănui”.

Nedesuetul lirism gnomico-minimal

Elaborată într-o formă mimimală, bogată în înțelesuri fecunde, străbătută de curenții unor mirări și interogări alerte, primentă periodic (astfel încât să nu-i plictisească niciodată pe cititorii avizi de noutăți lirice), dornică să se remarce mai degrabă prin intensiune decât prin extensiune, permanent preocupată să vibreze la maximum, să se ridice pe o cât mai înaltă treaptă gnomică, poezia lui Louis Savary se remarcă prin felul în care împletește austeritatea cu jovialitatea, larghețea cu fermitatea, simplitatea cu profunzimea, aducând în peisajul liric contemporan mărturia unui creator liric autentic, care nu se sfiește să le spună lucrurilor pe adevăratul lor nume, să avertizeze lumea asupra greșelilor făcute de la o vreme, asupra pericolelor de degradare.

Încredințat fiind că “singurul remediu/împotriva morții/e viața” (cf. *De la primele tabuuri la ultima luptă*, Scrisul românesc, 2013, traducere de Cecilia Burtică), autorul volumului *Fără concesie* (1998) ne recomandă să nu ne punem “prea multe/întrebări existențiale” ca nu cumva să se impacienteze moartea, consideră că “drumul libertății tale/este deja trasat în întregime/este o funie aspră/între viață și moarte”, denunță acea formă de prostie umană ce constă în “a-și pierde viața/scriind despre moarte/fără a fi nici măcar sigur/de o glorie postumă”, constată că “moartea nu există/nu este decât/viața/care iese la pensie”.

Într-un alt volum intitulat *Scăldatul interzis* (1999), poetul belgian contemporan meditează asupra apei al cărei cântec “trezește fecunditatea”, al cărei destin o obligă să-și urmeze curentul, să-i inspire pe artiști, să se prefacă în muzică “îndrăgostită/de liniștea nopții”, să migreze ori să se sedentarieze.

Apărut în 2000, volumul *A tăcea ca pământul* ni-l prezintă pe poet în postura celui ce admiră elementul terestru, în limitele căruia se plămăiește “viitorul lumii”, se ființează într-un chip mărginit, mai mult sau mai puțin singular, “încep grijile” macerante ale omului nevoit să trudească din greu.

Ce aflăm din fulminantele, înțelepte versuri cuprinse în volumul *Fără sumisiune?* (2000). Că “focul dintr-o privire/îl poate îngheța/pe cel care-l intersectează”. Că “toți cei care au lăsat/focul/să le stăpânească/inima/nu au reușit niciodată/să-l mai controleze”. Că “în dragoste/trebuie mai întâi/ca privirile să se aprindă/dacă vrem/ca sexele să se înflăcăreze”. Că “empirismul/este a băga mâna în foc/și a constata/că arde”.

După apă, pământ, foc, e rândul aerului să fie tematizat cu insistență (în cuprinsul volumului *Sufletul interzis*, 2001) în aceeași modalitate brevilocventă, aptă să-i pună în valoare dimensiunea elementală, să ni-l înfățișeze fie în ipostaza vântului răvășitor, fie în ipostaza curenților reci, să-i scoată în evidență capacitatea de a sluji viața.

În *Sensuri Echivocuri* (2004), facem cunoștință cu clarvăzătorii “imprevizibili”, cu omul căruia “îi este greu/să fie la înălțimea/propriilor iluzii”, suntem avertizați că atunci “când omul/se gândește să gândească/este în general/din cauza fricii sale/de gol”, aflăm că “a vorbi fără a spune nimic/este o injurie adusă/tuturor celor/care au fost privați/de uzajul vorbirii”, luăm notă de faptul că “realitatea/este întotdeauna/măi contestabilă/decât visul”.

Bogat în lirism gnomico-minimal, volumul *Mizantrop ma non troppo* (2004) condamnă egocentrismul, îi declară drept imbecili pe cei ce își pierd facultatea de a se minuna, ironizează exhibiționista transgresiune sexuală, concede că “nu este nimic marcicic/în gestul de a vă observa în oglindă/dacă nu este vorba/decât de a vă avea la ochi”, asociază vorbirea cu futilitatea, criticând-o discret, revelându-i latura dezumanizantă.

În viziunea savaryană, moartea (pusă în temă în volumul *Moartea-pasiune*, 2005) “acționează/întotdeauna/cu sânge rece”, “își lichidează/și asociații”, “este/sfârșitul/tuturor/complexelor”, “este un timp/care trece/într-altul”, e “gratuită”, “nu se discută”, “este/scoala/singurătății”, “îl pune/pe fiecare/la/locul lui”, nu cunoaște criza, nu are nimic de confesat, “nu are/nevoie” de viză”, “nu are nimic/împotriva eutanasiei”, “nu aparține/nimănui”.

În *Cuvinte de trecere* (2005) se afirmă (prin intermediul aceluiași limbaj liric condensat) că “există/trei categorii de cuvinte/cele care te adorm/cele care te fac să visezi/cele care te trezesc”, se constată că atunci “când cuvântul/nu mai este de acord/cu ideea/divorțul/este ineluctabil”, ni se face cunoscut faptul că de foarte multe ori “cuvintele cele mai solitare/sunt niște aventuriere/pe care scriitura/le-a dezamăgit”, ni se dă de înțeles că-i necesar “să vorbești despre de-măsură/cu vorbe/croite pe măsură”, se arată că orișicând “cuvintele/lovite de isterie/nu-și mai găsesc/tonul potrivit”, se observă că “săracilor le lipsește totul/până și cuvintele/pentru a-și descrie mizeria”, că “înțeleptul evită/să se lase prins/ de cuvânt”.

Ce aduce nou, ce evidențiază, ce tematizează volumul *Dragostea goală?* (2006). Inepuizabila capacitate a iubirii de a sfinți existența, de a-i înrădăcina ontologic pe cei care fac recurs la ea, de a ne satisface “un fel de dorință de întoarcere/la mângâierea infantilă/”, de a ne hrăni iluziile și vanitatea, de a ne împlini ori, dimpotrivă, de a ne înșela așteptărilor.

Readucând în orizontul tematic al liricii sale sapiențiale, epigramatice prostie (cf. volumul *B.A. - Ba-ul prostie!*, 2007), L. Savary ține să ne atragă atenția asupra faptului că ea își spune pecetea pe aproape toată condiția umană, beneficiază de perenitate, nu cunoaște “niciodată/

durerile/nașterii”, “este reflectarea/unui gol interior”, îi “asasinează/ pe toți care/o ghicesc”, se întruchipează în puzderia de imbecili ce “adoră/să-și arunce pudră în ochi”, pe care îl îngrijorează libertatea/de a gândi”, excesul imaginativ, originalitatea valoroasă, diferența tranșantă.

Plăsmuită în aceeași manieră frustă și firoascoasă, *Carte fără obiect* (2000) definește poezia ca “un val seismic/al cuvintelor/în căutarea adevărilor”, scoate în evidență faptul că niciodată “cuvintele poetului/nu îl întreabă/unde se îndreaptă”, ne adresează întrebarea “când cuvântul/sună bine/de ce lumea/se face că nu aude”, sesizează cu surprindere că “minciunile unora/valorează uneori cât/adevărurile/altora”, dă de înțeles că “pentru a supraviețui/puțin/trebuie să te emancipezi/de tot ce este în jur”, sugerează că “orbii/nu au nimic/împotriva/oamenilor de culoare”, ne încunoștiințează că “drama/finței unice/este de a-și întâlni/alter-egoul”.

Meditând asupra tabuizării (în volumul *Tabuurile noastre*, 2008), autorul scoate în evidență faptul că eul fiecăruia e o entitate capricioasă, că liniștea și vorbăria fac casă bună adeseori în ființa omului deprins să se împace contrariile, că “dragostea/poate să fie mută” câteodată, că orice “slăbiciune masculină” evoluează de cele mai multe ori “între utopia absolutului/și despotismul instinctului”.

Pe ce coordonate se plasează minipoemele cuprinse în volumul *Iată, a venit timpul lacrimilor* (2008)? Pe cele ale răsului “care face să sară/punctele de sudură/ale gurilor cusute”, care se face complice cu spiritul din când în când, care “face publicul/să râdă în ciuda lui”, care își sporește bine de tot intensitatea de îndată ce “este trăit în grup” care “sfidează/toate justițiile” (în eventualitatea că-i aparține vreunui insolent asasin), care “răsună precum dangătul clopotului/în urechea ratatului” (atunci când e slobozit de un parvenit), care “este asimilat/unei forme de terorism” (într-un mediu convențional, excesiv de puritan), care poate depune mărturie despre “relativitatea științei”, care își pierde prospețimea odată cu îmbătrânirea.

În *Opiumul nici unuia* (2009) iese la iveală faptul că “poezia/reclamă/carte albă”, că ea “nu are nimic/dintr-un Eden artificial”, ci “este adevăratul leagăn/al vieții”, că “poezia/este orice mână care trasează un semn/al umanului”, că nici măcar moartea nu-i poate spulbera omului cheful de poezie, că-i de invidiat inefabilul individ “a cărui moarte/este pulbere/de poezie”.

Publicat în 2010, volumul *La îndemâna fiecăruia*, explorează tărâmul sexualității proteice, pline de surprize, capabile să-l atragă pe om în orizontul misterului sau al plătitudinii, să-i satisfacă aspirațiile (de nu cumva să i le înșele te-ai mira când), abătându-l într-o direcție nu tocmai potrivită afirmării și împlinirii sale).

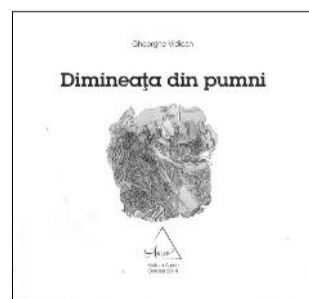
Carte nouă

Gheorghe Vidican – Dimineața din pumni (Editura Aureo, Oradea, 2014)

Poetul orădean Gheorghe Vidican este un virtuoz, făcând foarte dificilă lectura volumului său, chiar și pentru cititorii profesioniști de poezie. Poemele sale au versuri de 30-32 de silabe, ritmate, ce-i drept, dar cu rimă încrucișată care nu știu în ce măsură-și mai îndeplinește una din meniri, aceea eufonică, de a „suna din coadă”, plus că toată cartea este lipsită de punctuație. Unele poeme sunt curat suprarealiste (v. *ligheanul cu încăperi fatale*), altele sunt pasteluri, precum *asfințitul*, pe care-l reproduc integral pentru a releva tocmai greutatea lecturii invocată mai sus: „pasărea hrănește mlaștina cerului țipătul ei drapel de bernă la vederea

asfințitului/foșnetul seminței prelins strop de rouă peste îmbrățișarea soarelui cu ascunzișul/plimbă dintr-o parte în alta porunca șarpelui până la dezmeticirea învinsului/fructele domesticite-n praful fin venit dinspre lună răsare liniștește pietrișul//mlaștina astrale ploaia umblă desculță prin întuneric solitar din pipa bunicului/fumul atinge ornicul ochii oboșiți țin noaptea de mână verdele mlaștini curge în râu/aducând mirosul pastoral al cinei în șorțul bunicii se-nghesuie frica pe poarta nimicului/așternutul fierbinte al mlaștinii bucură asfințitul copilăria adormită de tine în lanul de grâu”.

DAD

Glorioșii ani ai ratării

„A TREIA PIATRĂ DE LA SOARE”

Pe Laura Caradima am cunoscut-o în toamna anului 1980, în „Librăria Eminescu”. Era o toamnă caldă, o veritabilă „vară indiană”, Laura, înaltă și subțire, avea părul tuns aproape băiețește, era îmbrăcată sport - pantalon și tunică de stofă. Privea cărțile, lung, apoi le mângâia ușor, indiferentă la cei din preajmă, care veneau, unul câte unul, să asiste la lansarea cărții poetului Ion Popa Argeșeanu – „Zăpada umbrelor.” Prezența ei mă atrăgea, simțeam că mă voi apropia de ea, dar nu aveam habar cum și nici nu am făcut vreun scenariu în minte. La un moment dat și-a făcut apariția poetul serii, însoțit de alți poeți – Gheorghe Tomozei, Miron Cordun și, surpriză mare, de Nichita Stănescu! Aproape că am paralizat, surpriza era uriașă și nu numai pentru mine! Nichita, înalt, gras, dar tras la față, îmbrăcat cu celebrul său pulover uriaș, ne-a „șters” pe toți cu privirea turbure-albastră, care pentru câteva clipe s-a înseninat. Cum-necum, vestea că Nichita era în librărie a reverberat și în scurtă vreme, librăria a devenit neîncăpătoare. S-a vorbit despre cartea nou apărută, poetul a fost firitisit, după cum era și este obiceiul. Nichita a rostit câteva fraze, făcând scânteietoare jocuri de cuvinte, după cum îi era felul, culegând aplauze. „Acum să-i dăm cuvântul autorului”, a zis domnul Șnabel, reprezentantul „Centrului de librării”, un ins dăruit cărții – avea o memorie extraordinară, știa poveștile ascunde ale multor capodopere precum și anecdote din lumea scriitoricească interbelică și nu numai. „Autorul să tacă, a spus Nichita, ce a avut de spus, a spus în carte sau va spune-n altă parte!”, apoi s-a îndreptat fix spre Laura! Cei doi s-au îmbrățișat, ca doi vechi prieteni. Mda, mi-am zis, se cunosc. „Nu ai mai trecut pe la mine, Laura,” a spus Nichita. „Știu, ai suferit ca Petrarca! Băieți, haidem afară, a zis Laura, luându-ne de câte un braț, aici este foarte cald.” Nu știu de ce, dar nicio clipă nu m-am mirat că această tânără care mă atrăgea îmi dă atenție ca unui vechi prieten. În fața librăriei ne-am aprins câte o țigară. Laura s-a cuibărit la pieptul uriaș al lui Nichita, i-a băgat mâna sub pulover și a recitat o strofă dintr-un poem al lui Nichita: „Poate că ochiul meu verde/ ți-a căzut din zbor în palmă/ în prea-dulcea ta mireasmă/ odioasă doamnă.”

Povestea acelei seri este mai lungă, frumoasă și o voi spune altă dată. Spre ziuă am însoțit-o pe Laura acasă; locuia în Cartierul Războieni, cu părinții, într-un bloc proletar. M-a invitat la o cafea și din acel moment am rămas prieteni. Era o femeie complexă – trecea repede de la real la ludic, de la bucurie la tristețe și, adesea, îi spuneam, fără răutate, că are mina unui copil abuzat și de realitate, și de poveste. Era înamorată de poezia italiană și de Esenin, din care știa pe deasupra multe poezii. Cu timpul a început să-mi spună frânturi din viața ei. Fusese înamorată de un italian, un specialist venit în Pitești cu misiune profesională; povestea celor doi, frumoasă ca orice poveste, nu s-a finalizat – regimul comunist a refuzat să-i elibereze un pașaport, ori a condiționat-o. Peste o vreme, Laura s-a îndrăgostit de un alt bărbat, dar și cu acesta au fost probleme – noul iubit lucra într-un serviciu secret. Paul P., după cum avea să-mi spună Laura, a murit într-o misiune la Moscova. Uneori i se făcea dor de Paul și mergea să-i pună o floare la mormântul aflat în cimitirul Sf Gheorghe; în câteva rânduri am însoțit-o și pot spune că știu cum arată cu adevărat suveranitatea tristeții pe un chip omenesc. Despre relația ei cu Nichita Stănescu nu mi-a vorbit niciodată, nici măcar după ce ne-am apropiat, cu toate că uneori am insistat să aflui mai multe, fără intenții ascunse și fără să calc buna-cuviință. Casa Laurei era mereu deschisă prietenilor - ziua sau noaptea, puteai să „plângi” pe umărul Laurei, găseai o farfurie cu mâncare, un păhăruț de votcă, o cafea, i te puteai confesa ca unui duhovnic.

Coana Sofia și Nenea Costel, părinții Laurei, erau oameni simpli, cinstiți și primitori. Tatăl Laurei era aromân, trăise cu demnitate capriciile istoriei, purta în suflet rănilor acestora, le oblojea zilnic, în singurătate, după orele de muncă, cu câteva pahare de votcă și tutun. A doua zi, Nenea Costel o lua de la capăt, ca un Sisif, grijuliu, să nu lipsească bucatele de pe masa familiei și buna rânduială din casă. Cu timpul, Laura a început să vină la cenaclu. După o vreme, Laura a dorit să-mi citească niște texte poetice. Mi-a citit din ceea ce mai târziu avea să devină un ciclu poetic, sub titlul „A treia piatră de la soare” - imagini memorabile, metafore îndrăznețe, ilustrarea lirică a condiției pământeanului aflat între karma venusiană și puterea omenească în manifestarea ei marțială. Cu timpul, toate acestea s-au încheat în poeme solide, dar care n-au văzut niciodată lumina tiparului. Criticul Mihail Ilovici îi publică, în îndrăznețea sa întreprindere, numită „Atelier literar”, vreo patru poeme. Prezența Laurei în „Cenaclul Rebreanu” este remarcată repede, în jurul Laurei se strâng mulți cenacluști și, cu timpul, grație abilității și bune sale camaraderii, dar și calităților de lider, aceștia sunt „controlați” de ea. Ființă ludică și plină de contradicții, Laura se juca, adesea, cu mintea prietenilor săi, pune la cale farse, așa cum organiza sărbătorile sau inventa sărbători. Calitățile acestea sunt „remarcate” de informatorii din cenaclu și aduse la cunoștința Securității. În perioada roză a prieteniei noastre, împreună cu Laura am bătut barurile și restaurantele din Pitești, București, bibliotecile mari din București, galeriile de artă, mănăstirile din județ și de aiurea. Am dorit să vedem și marea, în noiembrie, după cum îi era voia, dar de câte ori plănuiam asta, Laura se chircea în sine și renunța. Ultima noastră încercare de a merge la mare a fost în 1986. Ne-am întâlnit în gară; era plânsă și îi tremurau mâinile. Mi-a dat o coală de hârtie mototolită și a fugit, lăsându-mă pe peron, împietrit. A venit trenul și am urcat într-un vagon când acesta s-a pus în mișcare. Mi-am întrerupt călătoria în București. Am mers într-o cafenea de la Curtea Veche, am comandat o sticlă de votcă, am îndreptat hârtia mototolită – erau scrise câteva versuri: „În noiembrie, marea își trimite înecații acasă. Stau, plângând, pe prispa unui gând. Iubite, ai fața verde-gri, de rozmarin, gura ți-e pecetluită de amar pelin.” Scurtul poem rezuma o poveste reală sau imaginară; Laura, în ludicul ei, era în stare de orice. N-am vorbit niciodată cu ea despre acest episod și nici n-am căutat vreo lămurire de la vreo cunoștință comună și mai apropiată de ea.

Printre isprăvile noastre comune se numără și „încăierările” cu patruzele de miliție, întâlnite mai ales noaptea, când ne întorceam acasă, de la prieteni sau din plimbările prin cimitirul Sf. Gheorghe – da, în unele nopți, Laura simțea nevoia să vadă mormântul lui Paul, să-și audă pașii pe aleile funebre, plecată fiind spre o întâlnire imaginară cu Thanatos. Unii milițieni erau dezarmați de ironiile și poveștile inventate de Laura pe loc, alții nu le acceptau și insistau să ne ducă la o secție, pentru ample lămuriri - urmau momentele când Laura apela la bogatul ei limbaj de cartier, pus la lucru cu ton ridicat, amenințător. O singură dată am fost duși la secția din Războieni, dar a fost recunoscută de un locotenent care a salutat-o ca pe o mare doamnă, chestie care ne-a asigurat eliberarea imediată! Multă vreme după expediția nocturnă, ciudata mea prietenă avea o mină foarte tonică, își redobânda puterea de a fi aceeași femeie plină de viață, de a fi chiar protectoarea altora. Pe mulți i-a ajutat – cu sfaturi, cu bani, cu intervenții pe lângă medici, în policlinici și spitale. Avea mulți prieteni, unii lucrau în cele mai neașteptate domenii –

nuclear, aviație, marină, cercetare. În copilărie și adolescență trăise și în prejma lumii țigănești, din care împrumutase tupeul și gama de înjurături, pe care le folosea când împrejurările cereau asta! În realitate, Laura era o timidă, o floare sălbatecă rățicită printre spini care, adesea, o făceau expansivă, chiar impulsivă. În tinerețea fragedă, după drama iubitului Paul P., Laura se căsătorise, pentru scurtă vreme, cu un bărbat despre care nu mi-a povestit nimic, niciodată. „Știi, mi-a zis, nitam-nisam, în timpul unei plimbări, am fost și căsătorită, câteva zile, luni, ani, Dumnezeu știe cât, că nu-mi mai amintesc nimic.” Nu știu de ce, dar nu m-am mirat și nici nu am simțit nevoia să pun vreo întrebare despre acest mariaj. Probabil că se lăsare purtată de soartă, de voia altora, anesteziată fiind de povestea amoroasă pecetluită de moarte. Spre finele anului 1984, Laura s-a îmbolnăvit – avea mari probleme cu vezica biliară. În urma mai multor consultații, medicii au decis că vezica trebuie extirpată. Toate bune și frumoase până aici, numai că în momentul în care s-a pus problema operației chirurgicale, medicii din Pitești, unii prieteni ai ei, au refuzat, invocând faptul că nu este salariată, că organele de Securitate au aflat de situația ei și că acestea își vor da acordul doar dacă Laura va colabora cu ele. Până la urmă, poeta a găsit o soluție, descrișă într-o informare, de un turnător, unul care s-a bucurat de prietenia și, foarte probabil, ajutorul Laurei. În fapt, informarea mă privește pe mine, dar, cum aveam relații strânse cu Laura, bezmeticul a simțit nevoia să o introducă și pe ea în atenția Securității. Să-i dăm cuvântul delatorului: „**Ca un fapt divers vă informez despre Laura Caradima care a fost internată la spitalul Călinești, unde a prezentat o adevărută falsă de profesoară, pe numele Negescu Elena – nume care îl poartă după căsătorie. Din informațiile obținute adevărata i-a fost procurată de o secretară de la un liceu, de chimie sau C.F.R., care-i este prietenă. Pe baza acestei adevărute având titlul de profesoară a obținut un tratament preferențial în spital. Până la urmă o soră din spital a recunoscut-o și îmi pare că a avut neplăceri. Am sesizat aceasta pentru a se preîntâmpina eliberarea de adevărute false. ss. Indescifrabil 18.01.1985**”

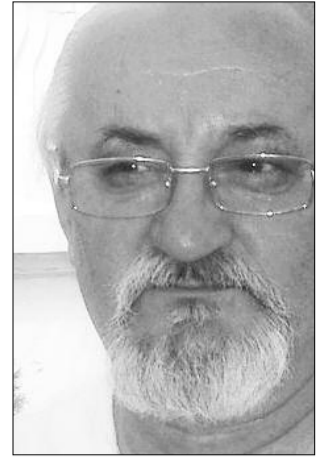
ca un fapt divers vă informez despre Laura Caradima care a fost internată la spitalul Călinești unde a prezentat o adevărută falsă de profesoară pe numele Negescu Elena - nume care îl poartă după căsătorie. Din informațiile obținute adevărata i-a fost procurată de o secretară de la un liceu (de chimie sau C.F.R.) care-i este prietenă. Pe baza acestei adevărute având titlul de profesoară a obținut un tratament preferențial în spital. Până la urmă o soră din spital a recunoscut-o și îmi pare că a avut neplăceri. Am sesizat aceasta pentru a se preîntâmpina eliberarea de adevărute false.

Laura
18-1-1985

Sibiceanu Aurel este luat în obiect, fiindcă spunea
atunci vorbești lucruri literare în cartierul...

Asta e, viața este ironică, uneori, ironică și scurtă... Peste câteva zile se împlineste luna de zile de când Laura Caradima a trecut în lumea dreptilor, unde se va fi întâlnit cu Paul, cu sculptorul Gheorghe Marcu, prietenul nostru, ori doar cu Thanatos, zeul liniștii celei desăvârșite... Iertată să fie... În noiembrie ar fi împlinit 63 de ani...

- va urma -

Ființă ludică și plină de contradicții, Laura se juca, adesea, cu mintea prietenilor săi, pune la cale farse, așa cum organiza sărbătorile sau inventa sărbători. Calitățile acestea sunt „remarcate” de informatorii din cenaclu și aduse la cunoștința Securității.

Între logos și lexem

Când întrebarea capătă gravitate, poetul îi pune zăbală, încât „sămânța hulirii” să nu-i încolțească în cuget...

A devenit axiomă constatarea că poezia de substanță filosofică este piatră de încercare a creației. Pentru că filosofia, ea însăși, nu poate fi concepută în afara poeziei; filosofie fără poezie nu există (pot fi aduse mărturii din Tudor Vianu, D.D.Roșca), în timp ce poezia filosofică înscrie performanța rarității.

De la o propoziție cu investitura adevărului ajungem, prin gest reflex izomorfismului poetic, la poezia religioasă.

Într-o recenzie din *România literară*, de acum vreo 30 de ani, Nicolae Manolescu comenta *Imnele* lui Ioan Alexandru. Chiar dacă exegetul constata abandonul vigurosului lirism profan care-l consacrase pe poetul ardelean, remarca, în monotonia noului discurs poetic, țâșnirea unor imagini de efigie „alexandrină”, specifice – s-ar zice – poeziei ca „religie a tinereții” (Goethe).

Poetul Ilie Vodăian în volumele anterioare (*Schimbul de noapte*, *Triunghi de vară*, *Frontiera de inox*, *Stare de necesitate*) se regăsește în agon cu viața, cu circumstanțele ei extreme. Ideea de luptă, de victorie nu-l părăsește pe poet nici în recentul volum: *Pe Muntele Tabor*, Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015, doar teatrul agonal este altul. Poezia nu mai face audiență la porțile terestre (cu dublul lor ontologic: viață-moarte); orientată ascensional, *anagogic*, ea caută (ceea ce a găsit deja: „Nu Te-aș fi căutat de nu Te-aș fi găsit”- Pascal) liniștea înfrigurată a rugăciunii.

Rugăciunea este pentru creștin ceea ce pentru profan este filosofia: o căutare a sacrului, respectiv a înțelepciunii, într-un univers al profanului (sacrul e tănuit în profan – Mircea Eliade), al neînțelepciunii (în neînțelepciunea lumii înțeleptul găsește argument de superioritate a înțelepciunii, constată Constantin Noica).

Rugăciunea revendică forțe anteice: „Au răsărit miliardele de chipuri / din lutul înțepat cu sulite de grâu” (*Cina*). Nu mistică întretine fiorul liric, ci pregătirea, așteptarea într-un spațiu sacralizat: Învierea este așteptată „în haine noi de sărbătoare” (*În haine noi*); „din trunchiul unui cedru, n.n.) se va naște o cruce” (*An de an aștept*).

Poezia lui Ilie Vodăian măsoară distanța între Logos și lexem. Are sonoritatea colindului, chemarea stării de grație întru sensibilizarea materiei groase, în toate fiind invocată prezența Divinității, chiar și în procesul *producerii* textului: „Acum, la vremea alegerii, aruncă privirea Ta, / fie și numai în treacă, / și peste nevrednica mea pagină” (*Vremea alegerii*).

Totul se încadrează unei rețele de semnificații specifice actului hristic, umilității, prin locuire împreună (*synergism*) și lucrare comună (*synergie*): „El s-a intrupat în lumea noastră / să alunge beznele din fiecare, / să ude florile de pe câmpuri și din grădini, / să limpezească apele tulburi...” (*Oleandrii și arbuștii de*

tamarise); „Rămâi să Te adăpostești / în căsuțele noastre sumar mobilate. / Ne vom hrăni cu boabe fierte de porumb, / cu semințe de mei și cu prune uscate. // Iar seara, la ceas înălțător de rugăciune, / când la fereastră or să bată razele de lună, / eu îți voi spune propria poveste / ca legătura dintre noi să fie / totdeauna strânsă / precum a palmelor în strângerea de mână” (*Strângerea de mână*).

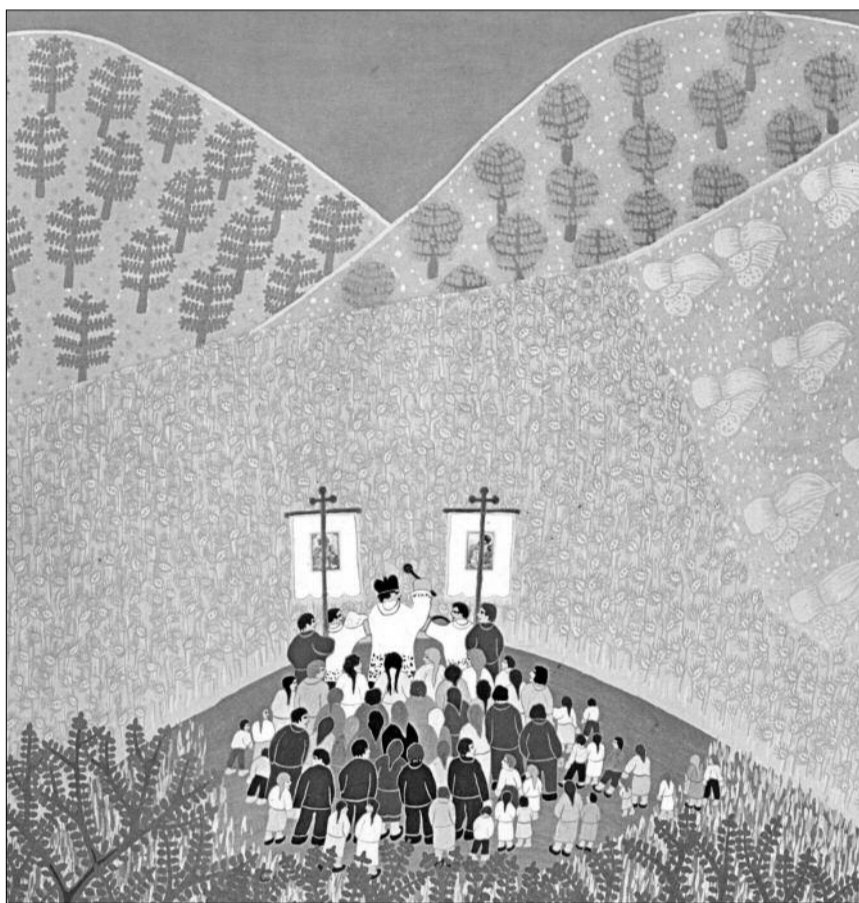
Întrebările, pilaștri – în genere – ai discursului religios, nu sunt dintre cele mari („rusești”, le zice Andrei Pleșu, conferindu-le, omenește, naționalitate), întrebări ale căror răspuns, întotdeauna cu un rest de nedefinit, de incert și neștiut, se sparge într-o mulțime caleidoscopică de răspunsuri, imposibil de adunat toate în răspunsul cardinal, întrebări care, pentru poet, dar și pentru cititor, stau la temelia tăcerii metafizice, transparentă în mundan prin uimire și mirare. Uneori întrebările frizează jovialitatea: „Preabunule, / nu ai găsit un alt loc de unde să iei lut?” (*Un alt loc*). Întrebările mari, echivalentul descărnării, lipsesc pentru că lipsește trufia: „Să punem cugetu-n genunchi / o clipă fără trufie” (*Aniversare*). Când întrebarea capătă gravitate, poetul îi pune zăbală, încât „sămânța hulirii” să nu-i încolțească în cuget (*Mă culc rugându-mă*).

Mai tare decât întrebarea este mărturisirea de credință, *credo*-ul poetului (*Cred*). Și, cu cât răsună mai tare, cu atât certitudinea face loc rugăciunii Sfântului Anselme de Canterbury: „Ajută-mă, Doamne, să pot crede!”

Bănuim, în spatele acestei „aventuri” lirice, urgența pretinsă sufletului.

Iar întâlnirea cu un text curat, lipsit de „infrațiuni lingvistice” (cu o excepție: „transcedentalul păcat”, p.49), cu o punctuație (gesticulație a gândirii, îi spune Caragiale), perfectă, surprinde. Coruperea acestora, cu siguranță, nu intră în „programul” *poetic* al autorului.

PETRU PISTOL

De la roman la nuvelă

Elisa Roha, „Răgazul dintre romane”

Editura Beta, București, 2015

Elisa Roha este un nume bine cunoscut în epica românească, având câțiva critici literari de prestigiu, comentatori și oameni de cultură, care i-au dedicat cărți de analize, studii și articole în presa culturală: Aureliu Goci, „Prozatori la frontiera mileniilor”, Emil Lungeanu, „Gura lumii – extracții critice fără anestezie”, Lucian Gruia, „Elisa Roha, Zborul” și alții.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, autoare a unor piese de teatru și a unor cărți de literatură pentru copii; uneori – poetă și critic literar, ea caută mereu să deschidă noi căi spre o exprimare deplină și specifică gândirii și simțirii sale.

Evoluția Elizei Roha nu este însă întâmplătoare, nici forțată, deși se bucură de bună voința tipografică a Editurii Beta și are un agent de carte priceput; talentul și perseverența scriitoarei fiind justificări suficiente pentru a ne convinge de demersul său scriptic.

Trăiește în interiorul scrisului său, cum s-ar scâlda într-un pârau albastru de munte, revărsându-și undele iuți într-un râu, care se domolește spre câmpia înflorită, făcând-o uneori captiva propriei frumuseți epice, așa cum întâlnim în povestirea-eseu

„Fascinantul Olt și gigantul încremenit în piatra muntelui”.

O altă caracteristică a scrisului său mi se pare a fi aceea că uneori apelează la mijloacele lirice ale poeziei, într-un amplu câmp epic, precum în „Poetul” – un fel de micro-justificare pentru romanul „Caruselul”, care-și trage izvoarele de aici, trecând de la real la fantastic atât de neprevăzut încât uneori ne trezim într-o reverie lirică încântătoare.

Ceea ce mai observ – abia acum, în aceste eseuri și povestiri la care mă refer – este că și evoluția sa, pendulând de la o specie literară la alta, pare altfel, într-un mod special, pe deplin adecvată scopului comunicării. Dacă la Liviu Rebreanu, anumite povestiri și nuvele, cum ar fi „Zestrea” sau „Rușinea” anunțau romanul „Ion”, de mai târziu, Elisa Roha, după publicarea câtorva romane de succes, cum ar fi „Întâlnirea de la castel”, „Fata din pomul cu mere” sau trilogia „Zborul”, revine la povestire și nuvelă printr-un parcurs invers, de contragere – adică pentru a ne aminti că un anumit roman și-a avut rădăcinile în povestirea pe care abia acum o citim.

Fenomenul nu devine riscant, fiindcă autoarea îmbină, între astfel de povestiri și eseuri de critică literară, cum ar fi „Dor de Eminescu” sau articole de presă cu destinație socială, tipărite anterior în „Gazeta Fundației”, despre „Subconștientul colectiv” și altele.

Apar și proze surpriză, cu o tematică aparte, ca în „Povestea fetei fără noroc” sau „Legenda sufletului”.

Care ar fi concluzia acestei încercări de elucidare? Că Elisa Roha este o scriitoare temeinică în orice ar face și-i reușesc încercările expresive în oricare specie literară, lirică sau epică.

Ea nu este pe deplin Zâna cea bună a scrisului, ci scrisul o stăpânește pe ea, ca pe o stea înaltă și strălucitoare, care zboară deopotrivă și deasupra culmilor înzăpezite ale munților și peste poienile roditoare din câmpie. Câțiva comentatori grăbiți au comparat-o cu romancierii de nivel european – dar eu cred că ea este, în sine, o personalitate literară din Carpați, care nu poate fi confruntată decât cu propria-i operă.

ION C. ȘTEFAN